

Η έννοια του «Μητροπολιτικού Μουσείου» ως δικτύου για τη συνολική διαχείριση θεματικών μουσείων.

Η περίπτωση της Ρόδου

Νίκος Σησαμάκης

Αφιερωμένο στη μνήμη του Δ. Κωνσάντιου

Την τελευταία δεκαετία και ιδιαίτερα ενόψει των Ολυμπιακών αγώνων του 2004 η Ελλάδα επένδυσε στη δημιουργία νέων μουσείων και στον εκσυγχρονισμό των υπαρχόντων. Η διεπιστημονικότητα στο πεδίο της μουσειακής θεωρίας και της μουσειακής πρακτικής¹ έδωσε λαμπρά αποτελέσματα, όπως η επανέκθεση των συλλογών του Βυζαντινού και Χριστιανικού Μουσείου Αθηνών και η δημιουργία του νέου Μουσείου Ακροπόλεως. Το τελευταίο αν και εφαρμόζει πρωτοποριακά στους βασικούς του άξονες το μοντέλο του «μητροπολιτικού μουσείου» στον ελλαδικό χώρο, στέλνοντας μήνυμα νεωτερισμού και οράματος πανταχού, εντούτοις παρουσιάζει τις εγγενείς αδυναμίες ενός νέου ζωντανού οργανισμού που χρειάζεται το χρόνο του και την αγάπη όλων μας για να αναπτύξει της ικανότητες και τα χαρίσματα του². Με δεδομένη την εξέλιξη αυτή στη μουσειακή πραγματικότητα της χώρας μας, στο παρόν άρθρο παρουσιάζεται η πρόταση δημιουργίας ενός δικτύου των χριστιανικών μουσείων και των επισκέψιμων μνημείων στη Ρόδο με σκοπό αφενός την ανάδειξη και προβολή των πολιτιστικών πόρων και αφετέρου την αειφόρο ανάπτυξη του νησιού.

Είναι γεγονός ότι, όσοι ασχολούνται με τον χώρο του πολιτισμού διαπιστώνουν ελλείψεις στον τομέα της διαχείρισης, προβολής και αξιοποίησης των πολιτισμικών αγαθών και ιδιαίτερα στην πολιτική δημιουργίας νέων μικρών μουσείων και στη διαχείριση των ήδη υπαρχόντων. Το τελευταίο διάστημα η προβληματική αυτή κατάσταση έχει επισημανθεί τόσο από τον ημερήσιο τύπο όσο και από το ίδιο το ΥΠ.ΠΟ.Τ.³, το οποίο μέσω του Συμβουλίου Μουσείων επιχειρεί να δημιουργήσει το κατάλληλο

---

¹ Μούλιου, Μ. (1997): Η διαμόρφωση της μουσειακής θεωρίας ως καθοριστικός παράγοντας για την καλύτερη άσκηση μουσειακής πρακτικής, στο Σκαλτσά, Μ. (επιμ.): *Η Μουσειολογία στον 21^ο αιώνα-Θεωρία και Πράξη*. Πρακτικά συμποσίου, ΥΠΠΟ & ICOM, Θεσσαλονίκη, σσ.201-209.

² Στα πλαίσια αυτής της οπτικής και του τίτλου του συμποσίου κινείται το παρόν άρθρο, μη θέλοντας να μπει στην διαδικασία κριτικών ή άκριτων υποδείξεων. Άλλωστε η συνειρμική εφαρμογή του μοντέλου από τους επιμελητές ή τον αναγνώστη θα μπορούσε να δώσει πλείστες όσες προτάσεις και προεκτάσεις.

³ Ράπτη, Α. (2011): «Μουσεία με... βούλα», εφ. *Κόσμος του Επενδυτή-Culture*, (ημερομηνία της 4-5/2), σσ.12-13.

θεσμικό πλαίσιο⁴, που σκοπεύει να βάλει τάξη στον ευαίσθητο αυτό χώρο. Χωρίς να λείπουν οι φωτεινές εξαιρέσεις, τις περισσότερες φορές η δημιουργία ενός μικρού θεματικού μουσείου διαμέσου κάποιου χρηματοδοτικού προγράμματος έχει σαν κριτήριο τις πιέσεις των τοπικών κοινωνιών και αρχόντων με γνωστά αποτελέσματα που προβληματίζουν⁵. κλειστοί ή υπολειπόμενοι χώροι με περιορισμένο ορίζοντα ανάπτυξης, ελάχιστη συμβολή στους στόχους των αναπτυξιακών προγραμμάτων, με τελικό επακόλουθο την απογοήτευση κοινωνίας και επισκεπτών.

Το φαινόμενο αυτό δεν είναι μόνο ελληνικό αλλά της ευρύτερης ευρωπαϊκής περιφέρειας που περιλαμβάνει περιοχές αραιοκατοικημένες και ελάχιστα οικονομικά αναπτυγμένες. Είναι λοιπόν δικαιολογημένη η συναισθηματική υπερβολή των κατοίκων και ρητή η αναγκαιότητα της διατήρησης των υλικών καταλοίπων και της ιστορικής και πολιτιστικής μνήμης των κοινωνιών τους, η οποία συρρικνώνεται και χάνεται. Παράλληλα, υπάρχει πάντα η ελπίδα και η συντεταγμένη πολιτική ότι η δημιουργία ενός μουσείου αναβαθμίζει την ποιότητα ζωής και μπορεί να αποτελέσει πόλο ανάπτυξης μικρών συμπληρωματικών δομών οικονομίας, ώστε οι κάτοικοι να παραμείνουν στις εστίες τους. Και πράγματι ένα νεωτερικό, ζωντανό μουσείο μπορεί να λειτουργήσει ως ζωογόνο κύτταρο, να οπλίσει τους επισκέπτες και την κοινωνία που το φιλοξενεί με γνώσεις και εμπειρίες από το παρελθόν, ώστε να αντιμετωπίσουν και να αυτοδιαχειριστούν το παρόν και να σχεδιάσουν με αισιοδοξία το μέλλον τους⁶. Όμως, τα προβλήματα διαχείρισης και βιωσιμότητας πάντα παραμένουν και είναι συχνότατο το φαινόμενο μορφωμάτων που διεκδικούν τον τίτλο του μουσείου⁷.

⁴ Βλ. ΦΕΚ 2385/Β/26/10/2011, παρ.3, σ.3 «Ιδρυση και αναγνώριση μουσείου κατ' εξουσιοδότηση του άρθρου 45 του Ν.3028/2002»

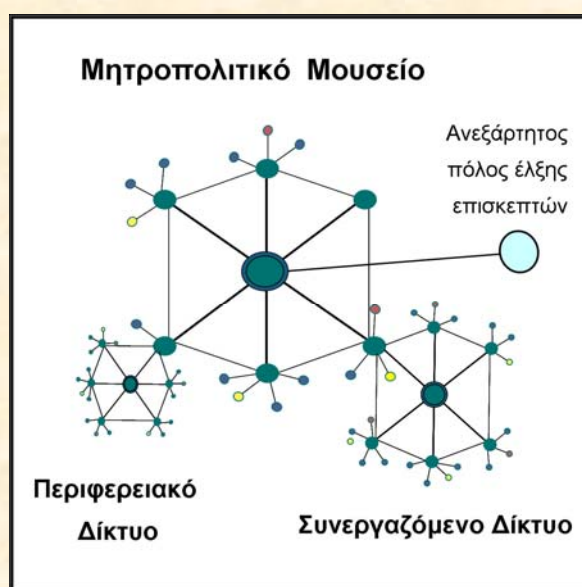
⁵ Μπούνια, Α. (2010): Μουσεία, διαχείριση της πολιτιστικής κληρονομιάς και τοπικές κοινωνίες: Η ευθύνη ενός δικαίωματος, *Τετράδια Μουσειολογίας*, 7, σσ.38-42.

⁶ Λιάκος, Α. (2011): Το Νέο Μουσείο της Ακρόπολης στο τρίγωνο ιδεολογίας, ιστορίας και απόλαυσης, στο *Μουσεία 11 - Με αφορμή το Μουσείο της Ακρόπολης: Ιδεολογία, Μουσειολογία, Αρχιτεκτονική*, Μουσείο Μπενάκη. Στον παρόντα τόμο.

⁷ Σύκκα, Γ. (2011): «Τα Μουσεία αποκτούν σήμα αναγνώρισης», εφ. *Η Καθημερινή-Τέχνες και Γράμματα*, (ημερομηνία της 13/3), σ.15.

Το μοντέλο του «Μητροπολιτικού Μουσείου»

Είναι ένα εννοιολογικό μοντέλο που αναπτύχθηκε για να συμβάλει στον τομέα της διαχείρισης, της προβολής και της αξιοποίησης των πολιτισμικών αγαθών. Αποτελεί μία σύγχρονη πρόταση διαχείρισης πολιτισμικών πόρων μέσω της δημιουργίας ενός δικτύου που περιλαμβάνει ένα κεντρικό μουσείο, μουσεία και μνημεία δορυφόρους. Έχει σαφή ανθρωποκεντρικό προσανατολισμό και χρησιμοποιεί στην ανάπτυξή του θεωρίες και στοιχεία από ετερόκλητες

επιστήμες και επαγγελματικούς χώρους που ασχολούνται με το κοινό αγαθό του πολιτισμού αλλά και από αντίστοιχες προσπάθειες της Ελλάδος⁸ και του Ευρωπαϊκού χώρου⁹. Αξιοποιεί την δυναμική ενός κεντρικού μουσείου-πόλου έλξης επισκεπτών στη δημιουργία ενός τοπικού ή ευρύτερου πολιτιστικού δικτύου που μπορεί να συμπεριλάβει στην πλήρη

ανάπτυξη, μουσεία, επισκέψιμα μνημεία, συλλογές, πολιτιστικές και κοινωνικές δράσεις, τα οποία αποτελούν ετεροβαρείς αλλά αλληλοσυμπληρούμενους κόμβους και σταθμούς του δικτύου.

Τέτοιου τύπου μοντέλο ανάπτυξης θεωρούμε ότι αναπτύσσεται στον ελλαδικό χώρο ιδανικά με το Νέο Μουσείο Ακροπόλεως και των καινοτόμων του δράσεων, το οποίο στην πλήρη εφαρμογή του έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει ως πολλαπλασιαστής ποικίλων οφελών υπέρ των πολιτιστικών,

⁸ Καλαμαρά, Π. και Παρίση Α. (2007): Δίκτυο Μουσείων Μάνης, *Πρακτικά Ζ' Διεθνούς Συνεδρίου Πελοποννησιακών Σπουδών (Πύργος-Γαστούνη-Αμαλιάδα), 11-17 Σεπτεμβρίου 2005*, τόμ. Δ', Αθήναι [= *Πελοποννησιακά, Παράρτημα 27*], σσ.78-96.

⁹ Βλ. ενδεικτικά <http://www.mla.gov.uk/what/programmes/renaissance/regions> (προσπέλαση στις 10.11.2011) και <http://www.chorusvenezia.org> (προσπέλαση στις 10.10.2011).

οικονομικών και κοινωνικών δομών (stake holders) που εμπλέκονται άμεσα ή έμμεσα.

Βασικός σκοπός του εν λόγω διαχειριστικού μοντέλου είναι η ορθή διαχείριση και συντονισμένη προώθηση των πολιτιστικών αγαθών, η αξιοποίηση των τοπικών πολιτισμικών πόρων, κοιτασμάτων κατά τον Umberto Eco¹⁰, και η χάραξη πολιτικής για την επίτευξη βασικών πολιτισμικών στόχων, όπως η διαφύλαξη και συντήρηση άυλων και υλικών καταλοίπων, η βιωσιμότητα, η συμπληρωματική λειτουργία του δικτύου σε σχέση με άλλες δομές πολιτισμού και οικονομίας, η προσέλκυση και ικανοποίηση των επισκεπτών και η διοχέτευση τους από το κέντρο στα περιφερειακά μουσεία και μνημεία και από τους τουριστικούς προορισμούς στην ενδοχώρα με τελικό σκοπό την αειφόρο ανάπτυξη.

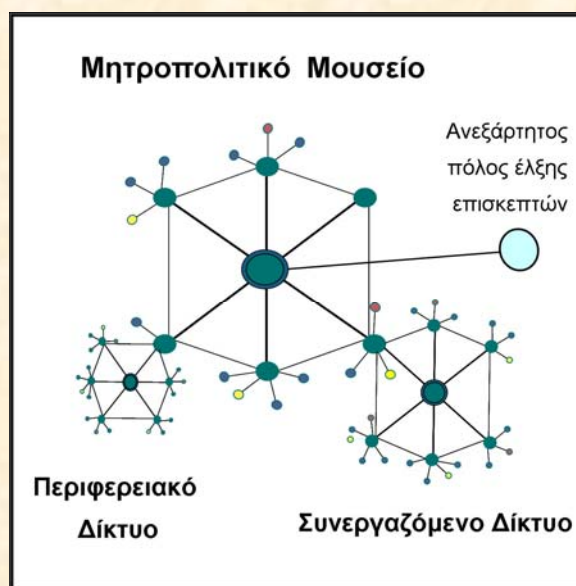
Ως χώρος εφαρμογής του μοντέλου θα μπορούσε να οριστεί κάθε θεματική ομάδα μουσείων και επισκέψιμων μνημείων ή κάθε θεματική έκθεση συνεργασίας που εξελίσσεται σε διαφορετικού τύπου μουσεία με κοινό θέμα, λ.χ. «Το γυναικείο σώμα στην τέχνη & το χρόνο». Στην θεματική αυτή έκθεση θα μπορούσαν να συμμετάσχουν το Νέο Μουσείο Ακροπόλεως, το Αρχαιολογικό της Αθήνας, το Κυκλαδικής Τέχνης, το Β.Χ.Μ., το Μπενάκη καθώς και η Εθνική Πινακοθήκη, ώστε χωρίς σημαντικές παρεμβάσεις και κόστος ο επισκέπτης να μπορεί να παρακολουθήσει ως ένα «καλλιτεχνικό πανόραμα» την απόδοση του γυναικείου σώματος από την προϊστορική εποχή έως τις μέρες μας. Παράλληλα, με την κατάλληλη προώθηση¹¹ και τη διοργάνωση ποικίλων συμπληρωματικών δράσεων θα μπορούσε να ενεργοποιηθεί μεγάλο μέρος του πολιτιστικού και οικονομικού δυναμικού της πόλης κεφαλαιοποιώντας «κέρδη» σε όλους τους τομείς. Οι ομάδες αυτές μπορούν να ανήκουν σε μία μεγάλη μητροπολιτική πόλη ή δήμο ή ανεβαίνοντας ψηλότερα σε μια μεγάλη διοικητική περιφέρεια ή ακόμα και σ' ένα ευρύτερο γεωγραφικό χώρο.

---

¹⁰ Eco, U. (1992): *Πολιτιστικά κοιτάσματα*. Αθήνα, Παρατηρητής.

¹¹ Βλ. αντίστοιχη περίπτωση στο Odier, A. (2008): *Das MoMA in Berlin*. Μία εμπειρία, στο Γυιόκα, Λ.(επιμ.): *Ζητήματα διαχείρισης συλλογών, μουσείων και αρχαιολογικών χώρων*. Πρακτικά συμποσίου, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη, σσ.70-73.

Ενδιαφέρον ως προς το θέμα του συμποσίου και ειδικότερα στην επίτευξη των σκοπών του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως, παρουσιάζει η εφαρμογή του μοντέλου σε διεθνείς θεματικές εκθέσεις που έχουν ένα κοινό σκοπό, επί παραδείγματι μία έκθεση με τίτλο «Ο σπαραγμός της τέχνης», με σκοπό την επιστροφή κλαπέντων αντικειμένων ή αποσπασμένων τμημάτων μνημείων. Η παραπάνω έκθεση θα μπορούσε να εκτυλίσσεται σε μουσεία με μεγάλη επισκεψιμότητα των χωρών που αντιμετωπίζουν το πρόβλημα, όπως λ.χ. Νέο Μουσείο Ακροπόλεως, Μουσείο Καΐρου, Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου, και μουσείων υποστηρικτών, όπως λ.χ. Μουσείο Βατικανού, Μεσογειακό Μουσείο Στοκχόλμης, MoMA κ.ά. Αντί των δορυφορικών πολιτισμικών πόρων του μοντέλου θα μπορούσαν να λειτουργήσουν πληροφοριακοί χώροι ευαισθητοποίησης με μεγάλη προσέλευση κοινού, όπως διεθνή αεροδρόμια, εμπορικά κέντρα, θεματικά πάρκα αλλά και σημαντικοί ψηφιακοί χώροι όπως το Second Life, το Google Art Project κ.α. Επίσης σημαντικές δυνατότητες και προεκτάσεις για την προώθηση των θέσεων ή την επίτευξη των στόχων παρέχει το ανοικτού τύπου σχήμα ανάπτυξης του μοντέλου, μέσα από συνεργασίες με άλλα δίκτυα ή κόμβους δικτύων.

Συστατικό στοιχείο του δικτύου είναι ένα σπονδυλωτό ανοικτό μουσειολογικό σενάριο που εκτυλίσσεται εξελικτικά σε όλους τους κόμβους. Η αρχιτεκτονική άρθρωσή του επιτυγχάνεται μέσω της εξιστόρησης ολοκληρωμένων αυτοτελών ιστοριών-εκθέσεων που παρουσιάζονται σε κάθε κόμβο συμπεριλαμβανομένου και του κεντρικού μουσείου, και αποτελούν ταυτόχρονα ενότητες και υποενότητες του κεντρικού σεναρίου. Κάθε κόμβος περιλαμβάνει μία ενότητα αφιερωμένη στα μνημεία ή στους πολιτισμικούς

πόρους της περιοχής του και μία δεύτερη αφιερωμένη στο κεντρικό θέμα ώστε να μπορεί να καθίσταται εισαγωγικός και πληροφοριακός σταθμός για τον επισκέπτη που έρχεται σε πρώτη επαφή με το δίκτυο.

Η λειτουργία του δικτύου για να είναι περισσότερο ελκυστική θα εμπλουτίζεται με επίσης εξελικτικές περιοδικές εκθέσεις και δραστηριότητες, οι οποίες θα βασίζονται και στο τοπικό, ζωντανό καλλιτεχνικό και πολιτιστικό δυναμικό. Τα μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα για μικρούς και μεγάλους θα εξελίσσονται και στους αρχαιολογικούς χώρους όπου βρέθηκαν ή ανήκουν τα αντικείμενα που εκτίθενται στα μουσεία, παρουσιάζοντας τις «ιστορίες» των αντικειμένων ή ιστορικά γεγονότα που συνέβησαν στους χώρους, όπως η Ιστορία του φρουρού της σημαίας στην Ακρόπολη και της αντιστασιακής πράξης Γλέζου - Σάντα την άνοιξη του '41.

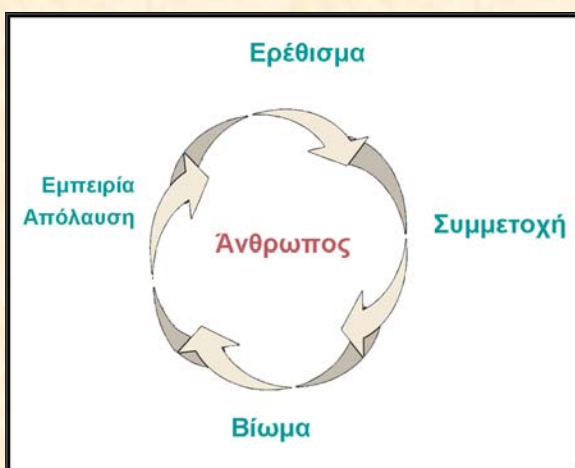
Μεθοδολογία προσέγγισης και εφαρμογής του μοντέλου

Δημιουργείται ένας ευέλικτος κεντρικός φορέας διαχείρισης με καταστατικό και κανονισμό λειτουργίας και τίθεται ένας ξεκάθαρος σκοπός και στόχοι που συμβάλουν στην επίλυση πολλών προβλημάτων. Καταρτίζεται στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης, το οποίο απαραίτητως περιλαμβάνει καταγραφή πόρων, μελέτες βιωσιμότητας και σκοπιμότητας, και χαράσσεται η πολιτική του δικτύου. Γίνεται επιλογή κεντρικού σεναρίου και του πόλου έλξης, που έχει σαν συνακόλουθο την γειτονική χωροθέτηση του κεντρικού μουσείου, και επιλέγονται οι κεντρικοί και περιφερειακοί κόμβοι βάσει κριτηρίων. Εκπονούνται οι απαραίτητες μελέτες για να ληφθούν οι αντίστοιχες εγκρίσεις και έπειτα ακολουθεί η υλοποίηση, η συνεχής αξιολόγηση του δικτύου και η διαδικασία επέκτασής του με την ίδια μεθοδολογία.

Το Δίκτυο Χριστιανικών Μουσείων και Επισκέψιμων Μνημείων της Ρόδου

Ο φορέας διαχείρισης του υπό υλοποίηση μοντέλου είναι το Τμήμα Μουσείων του Επικοινωνιακού και Μορφωτικού Ιδρύματος της Ιεράς Μητροπόλεως Ρόδου. Ο σκοπός του είναι η διαφύλαξη, συντήρηση, μελέτη, ανάδειξη και προβολή του εκκλησιαστικού πλούτου και του χριστιανικού χαρακτήρα της νήσου Ρόδου. Ο άξονας σχεδιασμού του είναι ανθρωποκεντρικός και έχει ως στόχο την ερμηνευτική παρουσίαση μέσα από το μοντέλο της «εμπειρίας»¹² μιας σειράς εικόνων της ζωντανής

θρησκευτικής, καλλιτεχνικής και πολιτιστικής παράδοσης του νησιού, την ενεργή συμμετοχή του κοινού πριν, κατά και μετά την επίσκεψη, τη συμπληρωματική μη ανταγωνιστική λειτουργία του με άλλες δομές πολιτισμού και οικονομίας, τη συμβολή του στην ανάπτυξη του θεματικού τουρισμού και στην αιφορεία της οικονομίας

και τέλος τη συστράτευση των τοπικών κοινωνιών και ομάδων οικονομίας στο πεδίο της περιφερειακής ανάπτυξης χωρίς τοπικιστικά σύνδρομα.

Το στρατηγικό σχέδιο ανάπτυξης και εφαρμογής του μοντέλου συνοψίζει όλα τα παραπάνω, σεβόμενο τον επισκέπτη αλλά και τις ιδιαιτερότητες του χώρου εφαρμογής και περιλαμβάνει την πιλοτική υλοποίηση του δικτύου σε πρώτη φάση με την συμμετοχή του κεντρικού κόμβου στην πόλη της Ρόδου και δύο περιφερειακών κεντρικών κόμβων μεγάλης επισκεψιμότητας με τα δορυφορικά τους μνημεία. Η απόφαση αυτή είναι μία πολιτική επιλογή που προσβλέπει στη δοκιμασία και αξιολόγηση στην πράξη του μοντέλου και στη διαπίστωση του βαθμού αποδοχής του από την τοπική κοινωνία, αγορά και επισκέπτες, στη γνωστοποίηση των σκοπών

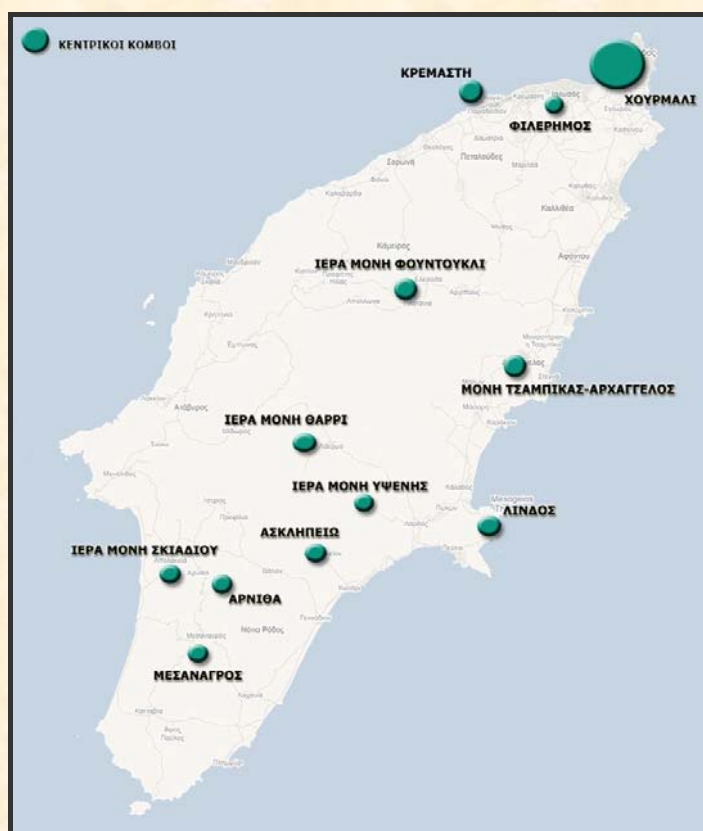
¹² Gilmore, J. και Pine, J. (1999): *The Experience Economy: Work is Theatre & Every Business a Stage*, Boston, Harvard Business School Press.

του, ώστε να καμφθούν τυχόν αντιδράσεις, και στη συνεχή αξιολόγηση για επαναπροσδιορισμό στόχων και πολιτικής.

Ο κεντρικός πόλος που έχει επιλεγεί για αξιοποίηση της δυναμικής του είναι ανεξάρτητος από το δίκτυο, ανήκει στο ΥΠ.ΠΟ.Τ. και είναι το Καστέλο της Ρόδου¹³. Η έδρα του Μητροπολιτικού Μουσείου, που είναι ταυτόχρονα και ο κεντρικός κόμβος του, χωροθετήθηκε στο συγκρότημα του Αγίου Γεωργίου στο Χουρμαλί που γεινιάζει με το Καστέλο, ενώ οι πρώτοι κόμβοι που τίθενται σε λειτουργία είναι τα εκκλησιαστικά μουσεία Τσαμπίκας και Λίνδου.

Στην πλήρη του ανάπτυξη προτίθεται να λειτουργεί με ένα εξακτινωμένο σχήμα σε όλο το νησί της Ρόδου μέσω της δημιουργίας κεντρικών κόμβων που θα συνιστούν μικρά τοπικά δίκτυα συνδεδεμένα με τα δορυφορικά επισκέψιμα μνημεία και πολιτιστικούς πόρους.

Οι περιφερειακοί κεντρικοί κόμβοι έχουν επιλεγεί με βάση ποικίλα κριτήρια αξιολόγησης που έχουν σχέση με την ικανοποίηση των στόχων του δικτύου, την εξυπηρέτηση των αναγκών του σεναρίου, την

προσβασιμότητα τους, την γεινίαση με σημαντικά μνημεία και άλλες δράσεις πολιτισμού, τουρισμού και εξυπηρέτησης των επισκεπτών, τη δυνατότητα αύξησης και βελτίωσης της επισκεψιμότητάς τους χωρίς να δημιουργούνται

¹³ Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (http://dlib.statistics.gr/MAG/GRESYE_01_0001_00807.pdf, τελευταία επίσκεψη 10/10/2011), το Μουσείο στο Καστέλο (Παλάτι του Μεγάλου Μαγίστρου), είναι σταθερά τρίτο σε επισκεψιμότητα στον ελλαδικό χώρο.

προβλήματα στα μνημεία¹⁴, τη δυνατότητα χρηματοδότησης, κ.ά. Το θέμα του κεντρικού σεναρίου είναι «Η ιστορία της Ροδιακής εκκλησίας και ο πολιτισμός που αναπτύχθηκε στο νησί γύρω από την ορθόδοξη λατρεία». Η αρχιτεκτονική του άρθρωσης επιτυγχάνεται μέσω της εξιστόρησης ολοκληρωμένων αυτοτελών ιστοριών-εκθέσεων που έχουν άμεση σχέση με τον χαρακτήρα του χώρου πέριξ ή μέσα στον οποίο παρουσιάζονται και αποτελούν ταυτόχρονα ενότητες και υποενότητες του κεντρικού σεναρίου. Επίσης, κάθε κόμβος στο τοπικό του σενάριο περιλαμβάνει μία ενότητα αφιερωμένη στα μνημεία ή στους πολιτισμικούς πόρους της περιοχής, με γενικό τίτλο «Περίπατος στον χώρο και τον χρόνο» και μία δεύτερη που είναι αφιερωμένη στο κεντρικό θέμα, ώστε να μπορεί να καθίσταται εισαγωγικός και πληροφοριακός σταθμός για τον επισκέπτη που έρχεται σε πρώτη επαφή με το δίκτυο.

Κάθε δορυφορικό μνημείο του τοπικού δικτύου περιέχει info point από το οποίο ο επισκέπτης μπορεί να πληροφορηθεί για το συγκεκριμένο μνημείο και το συνολικό δίκτυο. Η πληροφόρηση του κοινού μέσα από οικεία μέσα και δυναμικές μεθόδους (web, web.2) διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην επιτυχία του δικτύου και λειτουργεί παράλληλα ως μέσο προσέλκυσης κοινού και διάχυσης μηνυμάτων¹⁵. Το πληροφοριακό υλικό σχετικά με την λειτουργία του δικτύου, τη θεματολογία των κόμβων, τα προγράμματα εκδηλώσεων και τον τρόπο πρόσβασης με τη βοήθεια GPS είναι ψηφιακό και παρέχεται μέσω του portal του δικτύου αλλά και μέσω wifi hot spots και αφισών με qr codes που βρίσκονται στους κόμβους, αλλά και σε σημεία μεγάλης προσέλευσης κοινού. Η πληροφόρηση μπορεί να επιτευχθεί και μέσα από portals ή δίκτυα άλλων συνεργαζόμενων φορέων που δραστηριοποιούνται στο συγκεκριμένο θεματικό ή γεωγραφικό χώρο. Ο επισκέπτης αποκτά τη δυνατότητα να

---

¹⁴ Κωνσταντίνος, Δ. (2003): Τουρισμός και μνημεία, στο Κωνσταντίνος, Δ. (επιμ.): *Η Πόλη, το Μουσείο, το Μνημείο*. Δοκίμια πολιτιστικής διαχείρισης, Αθήνα, Scripta, σσ.141- 144.

¹⁵ Von Appen, K., Kennedy, B., Spadaccini, J., (2006): “Community Sites & Emerging Sociable Technologies”, in Trant, J. and Bearman, D. (eds.): *Museums and the Web 2006: Proceedings*, Toronto: Archives & Museum Informatics, δημοσίευση στο <http://www.archimuse.com/mw2006/papers/vonappen/vonappen.html> (προσπέλαση στις 10/10/2011).

αντλήσει και να αποθηκεύσει το υλικό αυτό στο smart phone ή στο pda του, με τη μορφή αρχείου kml ή pdf προκειμένου να του χρησιμεύσει ως ψηφιακός οδηγός. Με τον τρόπο αυτό διευκολύνεται στις επιλογές και στη διαχείριση του χρόνου του, ενώ παράλληλα γίνεται πρέσβης και φορέας των μηνυμάτων του δικτύου.

Η αρχιτεκτονική του σεναρίου

Ο κεντρικός κόμβος στο Χουρμαλί βρίσκεται στο δυτικό τμήμα της μεσαιωνικής πόλης της Ρόδου. Πρόκειται για ένα συγκρότημα κτηρίων που συνίσταται από τον ναό, τα κτήρια της Μονής του Αγίου Γεωργίου Χουρμαλί (14^{ος}-15ος αι.) και ένα αρχοντικό της οθωμανικής περιόδου. Τα κτήρια αυτά αξιοποιούνται στο σύνολό τους για την εξυπηρέτηση των αναγκών του μουσείου και του δικτύου, το οποίο περιλαμβάνει εκτός από τους κλειστούς εκθεσιακούς χώρους της μόνιμης συλλογής, χώρο περιοδικών εκθέσεων, επισκέψιμη αρχαιολογική ανασκαφή, βιβλιοθήκη, αμφιθέατρο, χώρο προβολών, ανοικτούς και κλειστούς χώρους εκτέλεσης μουσειοπαιδαγωγικών προγραμμάτων και σεμιναρίων, αποθήκες και χώρους αναψυχής. Το μουσειολογικό του σενάριο περιλαμβάνει δύο παράλληλες εκθέσεις-αυτοτελείς ενότητες του κεντρικού θέματος, «Τα μυστήρια της Εκκλησίας» και «η Μητρόπολη Ρόδου στο πέρασμα των αιώνων». Επίσης, μία τρίτη έκθεση με αφιέρωμα στους κόμβους του δικτύου προβλέπεται να λειτουργήσει ουσιαστικά ως προθάλαμος των εκθέσεων των περιφερειακών κόμβων.

Το μουσείο, προκειμένου να διατηρεί αμείωτο το ενδιαφέρον των επισκεπτών, προτείνεται να υλοποιεί περιοδικές εκθέσεις με ειδικά θέματα. Η πρώτη έκθεση, αφιερωμένη στα μουσικά χειρόγραφα, μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για μία σειρά δράσεων του μουσείου, όπως σεμινάρια, εργαστήρια, συναυλίες, ημερίδες, διαδραστικά και μουσειοπαιδαγωγικά προγράμματα που θα αποτελέσουν και το kick event των εγκαινίων του «Μητροπολιτικού Μουσείου».

Η ενότητα «Περίπατος στον χώρο και τον χρόνο» περιλαμβάνει επιλεγμένα επισκέψιμα μνημεία δορυφόρους και μία πολυεδρική έκθεση που

αφορά στην ξυλογλυπτική και εκτυλίσσεται σε δεκατρείς ναούς της πόλης καλύπτοντας το σύνολο του 18ου και 19ου αιώνα. Παράλληλα, υπάρχει μέριμνα ώστε το πρόγραμμα των δράσεων του μουσείου να συνδέεται με εκδηλώσεις άλλων φορέων.

Ο δεύτερος κόμβος είναι το μουσείο της συλλογής των κειμηλίων της Ιεράς Μονής Τσαμπίκας στην Αρχάγγελο της Ρόδου. Ο τίτλος της ενότητας-αυτοτελούς έκθεσης είναι «Ένα προσκύνημα με Πανορθόδοξη εμβέλεια». Πραγματεύεται το θέμα της ιστορίας του προσκυνήματος, τη σύνδεση με το παλαιό μοναστήρι της Κυράς και τη σχέση των πιστών με τα εκθέματα που σχεδόν στο σύνολό τους έχουν καταλήξει στη μονή ως αφιερώματα και σχετίζονται με την άρση της ατεκνίας. Επίσης, παρακολουθείται η εξέλιξη της θρησκευτικής ζωγραφικής στην Ρόδο μέσω των πολυάριθμων, κυρίως λαϊκότροπων, αναθηματικών εικόνων. Η μονή δέχεται πολυάριθμους επισκέπτες σε καθημερινή βάση, οι οποίοι στο πλαίσιο της ενότητας «Περίπατος στο χώρο και το χρόνο» δύνανται να λαμβάνουν ψηφιακό πληροφοριακό υλικό προκειμένου να επισκεφτούν σημαντικά μνημεία της περιοχής που παραμένουν στη λήθη. Παράλληλα, ο επισκέπτης ενθαρρύνεται να συμμετέχει στα ιδιαίτερου χρώματος πολιτιστικά και λατρευτικά δρώμενα και να γνωρίσει από κοντά τον λαϊκό πολιτισμό της Αρχαγγέλου.

Ενδιαφέρον ως προς το θέμα του συνεδρίου, παρουσιάζει η πολιτική που ακολουθεί το Ίδρυμα μέσω του εκθεσιακού χώρου για να επανακτήσει τα χαμένα χειρόγραφα και παλαίτυπα της μονής που αναφέρει ο περιηγητής Newton¹⁶. Η προφορική παράδοση θέλει να έχουν διαφυλαχθεί από ανθρώπους της περιοχής κατά την έναρξη της Ιταλοκρατίας. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού, τοποθετείται ανάμεσα στα εναπομείναντα παλαίτυπα της μονής ένα ψηφιακό βιβλίο που παρουσιάζει την ιστορία καλώντας την κοινή γνώμη να πιέσει και να παροτρύνει τους «φύλακες» τους να τα επιστρέψουν.

Ο τρίτος κεντρικός κόμβος είναι ο Ιερός Ναός της Κοιμήσεως της Θεοτόκου στη Λίνδο και η συλλογή των κειμηλίων του. Το θέμα της ενότητας «Ο Ναός, η Ναοσκευή, η Θεία Λατρεία και οι караβοκύρηδες της Λίνδου» συνιστά αυτοτελή έκθεση, η οποία προσπαθεί με ποικίλα ερμηνευτικά μέσα

---

¹⁶ Newton, C. (1865): *Travels and discoveries in the Levant*. London, Day & son, p.183.

να βοηθήσει τον επισκέπτη να κατανοήσει τη λειτουργικότητα των σημαντικών έργων τέχνης που περιλαμβάνει η συλλογή και μέσω αυτών τον θρησκευτικό πολιτισμό του σημαντικού ναυτικού οικισμού της Λίνδου. Επίσης, προσπαθεί να ερμηνεύσει τα βαρύτιμα αφιερώματα ως έκφραση της ευγνωμοσύνης των ναυτικών για τη Θεία βοήθεια στην πάλη τους με τα στοιχεία της φύσης καθώς και ως απόδειξη της κοινωνικής καταξίωσης και προβολής τους. Στο πλαίσιο της θεματικής ενότητας «Περίπατος στον χώρο και τον χρόνο», οι επισκέπτες χρησιμοποιώντας προσωπικές ψηφιακές συσκευές εφοδιάζονται με πληροφοριακό υλικό και παροτρύνονται να ανακαλύψουν μέσα στον δαιδαλώδη οικιστικό ιστό, ως άλλο παιχνίδι κρυμμένου θησαυρού, σημαντικούς ναούς που μέχρι τώρα παρέμεναν κλειστοί, καθώς και δύο από τα σημαντικότερα αρχοντικά των οποίων οι караβοκυραίοι ιδιοκτήτες τους αναφέρονται ως αφιερωτές.

SWOT για την ανάπτυξη του προτεινόμενου δικτύου

Για την εκπόνηση του στρατηγικού σχεδίου ανάπτυξης του δικτύου καταρτίσαμε μια ανάλυση τύπου SWOT, της οποίας τα αποτελέσματα παρουσιάζονται παρακάτω άνευ σχολιασμού:

Πλεονεκτήματα

- Ενιαίος φορέας διαχείρισης (μη κερδοσκοπικός)
- Συλλογική αντιπροσώπευση κόμβων
- Μικρό λειτουργικό κόστος και εξασφάλιση βιωσιμότητας
- Αξιοποίηση επικοινωνιακών εφαρμογών αιχμής
- Σταδιακή υλοποίηση με μικρό κόστος ανά δράση
- Ευελιξία για τον επαναπροσδιορισμό στόχων
- Υλοποίηση με στοχευμένες παρεμβάσεις
- Προώθηση ισόρροπης ανάπτυξης και αναδιανομή πόρων
- Διατήρηση τοπικότητας

Ευκαιρίες

- Επιτάχυνση ανάπτυξης του δικτύου στα πλαίσια του θεματικού τουρισμού
- Δυνατότητες χρηματοδότησης από προγράμματα που στοχεύουν στον πολιτισμό
- Ενεργοποίηση υγιών δυνάμεων κοινωνίας
- Συνεργασίες κλίμακας για επίτευξη κοινών στόχων και διάχυση μηνυμάτων
- Ερευνητικό πεδίο και δυνατότητες συνεργασίας με εκπαιδευτικά ιδρύματα
- Ευρεία χρήση εφαρμογών web.2 από τους χρήστες smart phones

Μειονεκτήματα

Ιδεολογικά

- Χρήση και κυριότητα αντικειμένων και χώρων
- Παράλληλη χρήση λατρευτικών μνημείων
- Αλλαγή χρήσης αντικειμένων
- Αντιδράσεις για τις χρηματοδοτήσεις του έργου, «γιατί η εκκλησία και όχι η ιδιωτική πρωτοβουλία;»

Πρακτικής φύσεως

- Συνύπαρξη μνημείων με κέλυφος έκθεσης
- Κόστος μελετών
- Αδειοδοτήσεις
- Χρηματοδοτήσεις
- Ενεργειακές απαιτήσεις στα μνημεία και ΗΜ εγκαταστάσεις
- Μεγάλος χρόνος υλοποίησης του συνολικού δικτύου

Κίνδυνοι

- Προβλήματα υπερεπισκεψιμότητας μνημείων
- Αλλοίωση χαρακτήρα μνημείων
- Προσβολή της πρόσφατης βιωματικής μνήμης

- Τοπικιστικές αντιδράσεις
- «Συμφέροντα και επιδιώξεις»
- «Υπερεκμετάλλευση δικτύου» από παραπληρωματικές δομές οικονομίας

Συνοψίζοντας, το «Μητροπολιτικό Μουσείο» δεν είναι απλά ένα θεωρητικό εννοιολογικό μοντέλο πολιτισμικών δικτύων, αλλά ένα πολυδύναμο και πολυδιάστατο εργαλείο του οποίου ο σχεδιασμός υπόκειται στις αναγκαιότητες της πραγματικότητας και φιλοδοξεί να οδηγήσει σε μία νέα αντίληψη για τη διαχείριση των πολιτιστικών αγαθών στην Ελλάδα. Η αποτελεσματικότητά του θα καταδειχθεί μόνο από την εφαρμογή του στην πράξη τα επόμενα χρόνια.